

Marko
MARINČIČ | JOŽE KASTELIC
(1913–2003)

Profesor Kastelic ni bil nikoli predavatelj na Oddelku za klasično filologijo; formalno ga je s tem oddelkom povezoval samo en dogodek, ki se ga danes redki spominjajo: disertacija o antičnih motivih v Prešernovi poeziji (1943). V desetletjih, ki so sledila, so bila njegova znanstvena zanimanja drugače. Kljub temu je bil profesor Kastelic med klasičnimi filologi ves čas prisoten. Sam bil te njegove dragocene navzočnosti deležen komaj deset let. O tem, kako je bil s klasičnimi filologi povezan v času, ko je še predaval na Filozofski fakulteti, bi znal povedati kdo od starejših kolegov; in temu bi lahko dodal, najbrž tudi v imenu drugih sodelavcev mlajše generacije, samo eno: da je bil med nami navzoč do zadnjega.

Ne upam si trditi, da je bil po srcu najprej in predvsem klasični filolog; toda grško-rimska literatura in kultura sta bili zanj več kot samo ključ za razlago materialnih ostankov antike. Kultura starih Grkov in Rimljanov je bila – vsaj kar zadeva Šempeter – njegov arheološki navdih in cilj njegovega raziskovanja. O tem najlepše priča njegova monografija o šempetrskih nagrobnih spomenikih (*Simbolika mitov na rimskih nagrobnih spomenikih: Šempeter v Savinjski dolini*, Ljubljana 1998). Ta knjiga niti malo ne spominja na muzejski inventar: avtor stopi pred nas z avtoriteto enciklopedičnega učenjaka in nam ob strogih noriških reliefih s strastno zavzetostjo pripoveduje o antičnem človeku, njegovih bajkah, njegovih vsakdanjih strahovih in o sili, s katero se je antični pogan vzpenjal nad tostranski in onostranski mrak.

Profesor Kastelic je bil osebno med nami navzoč tudi v zadnjem desetletju svojega življenja; s svojimi deli pa se nam je prav v tem desetletju najbolj približal. Še posebej z monumentalno knjigo o Prešernu in antiki (*Umreti ni mogla stara Sibila. Prešeren in antika*, Ljubljana 2000). S tem delom se je vrnil k izviru svojega zanimanja za antično literaturo in njeno novoveško dediščino.

Knjiga je napisana z velikim intelektualnim zamahom in odpira čisto nove, pogosto zelo moderne poglede na Prešerna. Če uvidimo da je slap Savice v slovenski književnosti od Vodnika naprej literarni topos, tako kot v grški in rimski poeziji Hipokrena in Kastalija, potem vemo, da je Črtomirov krstni izvir obenem poetološka metafora, simbol oživljajočega pesniškega navdiha. Še en naključno izbran primer. Prešeren je ob desetletnici

Čopove smrti objavil pesem v prijateljev spomin, in sicer v dveh metričnih različicah: v *Ilirskem listu* je uporabil »moderno«, akcentuacijsko različico heksametra, ki jo je z genialnim posluhom za slovenščino utemeljil Čop in ki se je držimo vse do danes; v *Novicah* pa je po zgledu dotedanjih verzifikatorjev posnemal antični kvantitativni verz. Razlaga profesorja Kastelica je drzna in obenem kristalno logična: Prešeren s »slabšo« različico pesmi ponazarja pravilnost Čopovih idej o slovenskem verzu.

Marsikdo se je šele ob tej knjigi zares prepričal, da o širokem kulturnem obzorju Čopovega kroga ne govorimo samo iz domoljubne pietete. Dvomiti je mogoče o Prešernu in Čopu zato, ker potihem dvomimo o svoji lastni razgledanosti in širini, ali zato, ker take razgledanosti sami ne premoremo. Avtor *Sibile* pa nas o kulturni širini teh ljudi prepriča, ker je sam njen pristen dedič.

Toda najbolj se nam je klasičnim filologom profesor Kastelic približal čisto nazadnje, pred mesecem dni, kot pesnik, z *Odami* (Ljubljana 2003). In če smo prej mislili, da je bila vir njegove arheološke inspiracije antika, smo tisti, ki smo njegovo poezijo brali in se ji pustili očarati, spoznali, da je bil njegov pravi navdih drugje. Kamen je še vedno le kamen, in suhoparna znanost ga ne more oživiti. Njegov pravi navdih je bil ves čas umetniški.

Poznati profesorja Kastelica je bila izredna izkušnja. Človeško je bil zelo daleč od značilnega akademskega znanstvenika: po eni strani je bil za kaj takega mnogo preveč karizmatičen in je avtoriteto kar izžareval, po drugi ni poznal generacijske distance. Tudi v zadnjem desetletju si je želel navezati stik z vsakomer, ki se je na novo pojavil na oddelku. Zavzeto je spremljal nastajanje prve slovenske revije za klasično filologijo *Keria* in za eno zadnjih številok prispeval prevod Horacijeve ode o Evropi. Ponudil nam jo je s skromnostjo mladega pesnika in prosil za pripombe. Biti sredi živega dogajanja mu je pomenilo več od vseh inštitucionalnih časti. In ker se mu je zdelo vredno iskati ta stik, ga bomo ohranili v spominu kot nepozaben zgled.

(Govor na žalni seji Filozofske fakultete, 4. junija 2003)